

Latvijas Valsts universitātes rektors profesors Jānis Jurgens

(28.12.1900 - 18.11.1983)



Jānis Jurgens dzimis 1900. gada 28. decembrī Skrīveru pagastā zemnieku ģimenē. Lai gan dzimis Skrīveros, sevi uzskata par pilntiesīgu malēnieti - tur, Valkas apriņķa Ilzenes pagastā viņš uzsāk skolas gaitas, pēc tam mācās Alūksnes pilsētas skolā. Kad 1919. gadā Latvijā nodibinās padomju vara, J. Jurgens iestājas Latvijas Sociāldemokrātu partijā, piedalās kaujās pie Minces (Mōniste) stacijas un Alūksnē pret igauņiem un Latvijas Republikas armiju. Vēlāk latviešu sarkano strēlnieku divīzijas 5. pulka sastāvā piedalās Krievijas pilsoņu kara Dienvidu frontē.

Pēc tam studē Rietumu tautu komunistiskajā universitātē. Mācības beidzis, J. Jurgens no 1929. līdz 1930. gadam strādā vadošu partijas un pedagoģisko darbu Krasnojarskā, Novosibirskā un Minusinskā. 1931. gadā iestājas N. Krupskajas vārdā nosauktās Komunistiskās audzināšanas akadēmijas Ekonomikas nodaļā Maskavā, tai pašā laikā strādā par dekāna palīgu un akadēmijas partijas komitejas sekretāru. Sākot ar 1930. gadu J. Jurgens strādā par pedagogu, bet no 1933. gada - par Politiskās ekonomijas katedras vadītāju vairākās Maskavas augstākajās mācību iestādēs.

1941. gada 14. februārī, saskaņā ar Latvijas PSR Tautas Komisāru Padomes lēmumu, J. Jurgens pārņem Latvijas Valsts universitātes (LVU) vadību no atstādinātā rektora v.i. J. Paškeviča. Rektora amatu J. Jurgens pilda līdz tā paša gada 1. jūlijam. Šajā laikā tika atcelti sešu fakultāšu dekāni. Atvaļināja vai pazemināja amatā daudzus mācībspēkus. Likvidēja Teoloģijas, kā arī Romas katoļu teoloģijas fakultāti, slēdza korporācijas un citas studentu organizācijas. No priekšmetu sistēmas pārgāja uz kursu sistēmu. Daudzus studentus izsekoja, izslēdza un apcietināja. Represijas sasniedza kulmināciju 1941. gada 14. jūnija deportācijā. Izsūtīja 22 mācībspēkus, viņu vidū tautsaimniecības fakultātes profesoru L. Ausēju, E. Birkhānu, K. Dišleru, H. Albatu, teoloģijas - L. Adamoviču, E. Rumbu, inženierzinātņu - E. Ziemeli un ķīmijas - J. Auškāpu.

Kopš 1943. gada pavasara J. Jurgens cīnās Padomju Armijas rindās. 1944. gadā, pēc padomju varas atjaunošanas, J. Jurgens vada Latvijas Komunistiskās partijas (LKP) Centrālās Komitejas (CK) lektoru grupu, tā paša gada decembrī viņu ievēl par LKP CK sekretāru. Vienlaikus J. Jurgens strādā arī LVU par Politiskās ekonomijas katedras vadītāju. No 1946. gada augusta J. Jurgens strādā tikai LVU, sākumā par Ekonomikas fakultātes dekānu, pēc tam par mācību daļas prorektoru.

1949. gada augustā profesoru J. Jurgenu atkārtoti iecēļ par LVU rektoru, viņš turpina jau uzsākto "*politiski nevēlamo elementu tīrīšanas akciju*" un pusotra gada laikā (1949-1950) no universitātes apmēram 5000 studentiem izslēdza 866 studentus. 1950. gadā tiek likvidēta Arhitektūras fakultāte, no darba "*nepareizo uzskatu*" dēļ spiests aiziet profesors Jānis Endzelīns. Notiek vairākas citas izmaiņas - 1950. gada jūnijā no LVU Medicīnas fakultātes un Ķīmijas fakultātes farmācijas nodaļas izveido patstāvīgu augstskolu - Rīgas Medicīnas institūtu (tagad - Rīgas Stradiņa universitāte). 1955. gadā izveido Ekonomikas un juridisko fakultāti. 1957. gadā darbu sāk LVU zemes mākslīgo pavadoņu novērošanas stacija. 1958. gadā LVU piešķir Pētera Stučkas vārdu un uz LVU tehnisko fakultāšu bāzes atjauno Rīgas Politehnisko institūtu (tagad - Rīgas Tehniskā universitāte). 1959. gadā izveido LVU Skaitļošanas centru (kopš 1990. gada Latvijas Universitātes Matemātikas un informātikas institūts). 1961. gada septembrī nodibina LVU Svešvalodu katedru. Rektora amatu J. Jurgens pilda līdz 1962. gada februārim.

J. Jurgens bija LKP CK loceklis, Padomju Savienības otrā un trešā sasaukuma Augstākās Padomes deputāts un Latvijas PSR ceturtā un piektā sasaukuma Augstākās Padomes deputāts, Latvijas PSR Miera aizstāvēšanas komitejas priekšsēdētāja vietnieks. J. Jurgens apbalvots ar Ļeņina, Darba Sarkanā Karoga un Sarkanās Zvaigznes ordeniem un ar medaļām un Goda rakstiem. J. Jurgens miris 1983. gada 18. novembrī.

Literatūras un avotu saraksts:

1. Bērzāja, A. Jānis Jurgens / A. Bērzāja.- Padomju Jaunatne.- Nr. 43. (1950).- 4. lpp.
2. Jānis Jurgens. Padomju Students.- Nr. 11. (1983).- 2. lpp.
3. Kaija, A. Jānis Jurgens / A. Kaija.- Padomju Jaunatne 1946., Nr. 22. 1. lpp.
4. Latvijas Universitāte, 75 / [redakcijas kolēģija: atbildīgais redaktors Alberts Varslavāns, kolēģijas sastāvs: Edgars Jansons, Ieva Kalniņa, Rihards Kondratovičs ... [u.c.]]. Rīga : Latvijas Universitāte, 1994. 559 lpp. : il., tab., portr.
5. Lielmežs, Jānis. Ķīmiķa un vēsturnieka Dr. sc. ing. Ilgvara Grosvalda 80 mūža gadi / Jānis Lielmežs.- Brīvā Latvija,- Nr. 42. (2007).- 6. lpp.
6. Zaķis, Juris. Grosvalds, Ilgvars. Latvijas Universitātei- 75 gadi. Akadēmiskā Dzīve, 1994, Nr. 36. 3.-9. lpp.

Saistīto ziņu saraksts:

- Izstāde „LU rektori Jānis Paškevičs un Jānis Jurgens” [elektroniskais resurss] / Latvijas Universitātes Bibliotēka -Tiešsaistes pakalpojums. – Rīga, 2009. – Nos. no tīmekļa lapas. – Pieejas veids: Tīmeklis WWW. <https://www.lu.lv/zinas/t/641/> - Resurss aprakstīts 2017.g. 10. jūlijā.